

МЕЗИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ СОФІЇ ТА ОЛЕКСАНДРА РУСОВИХ
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛІГИ

*до 20-річчя створення
Мезинського національного
природного парку*

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО, ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

**Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

*22 – 23 квітня 2026 р.,
с Деснянське, Новгород-Сіверський р-н*

Чернігів
Видавництво «Десна Поліграф»
2026

УДК 908:349.6:352(082)

З-41

**З-41 ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО, ЛАНДШАФТНОГО
РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В
КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ.** Збірник матеріалів
до 20-річчя створення Мезинського національного природного парку.
Чернігів: Десна Поліграф, 2026. 168 с.

ISBN 978-617-8145-83-5

Збірник конференції містить матеріали, які були представлені та обговорені на всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Збереження біологічного, ландшафтного різноманіття та історико-культурної спадщини в контексті збалансованого розвитку», яка проходила 22–23 квітня 2026 р., на базі Мезинського НПП у змішаному форматі.

Збірник матеріалів конференції може бути в нагоді для науковців - екологів, географів, ботаніків, зоологів, археологів, краєзнавців, фахівців з питань краєзнавства та екологічної освіти, туризму і рекреації, а також рекомендований для аспірантів і студентів природничих та гуманітарних спеціальностей.

Рекомендовано до друку на засіданні
науково-технічної ради Мезинського національного природного парку
(протокол № 67 від 20 квітня 2026 р.) та кафедри екології, географії та
природокористування Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
(протокол № 11 від 08 травня 2026 р.)

*Загальна і наукова редакція: Карпенко Ю.О.
Надані для збірника матеріали друкуються в авторській редакції.*

УДК 908:349.6:352(082)

ISBN 978-617-8145-83-5

© Колектив авторів, 2026

структуру тематичної екскурсії тривалістю 60 хвилин, яка складається з шести логічних блоків:

Вступний (актуалізація знань, визначення поняття пряно-ароматичні рослини, їх ролі в різних сферах життя).

Історико-географічний (зв'язок рослин з великими історичними подіями, формування уявлення про глобальний обмін рослинними ресурсами).

Ботаніко-етнографічний (поглиблене вивчення окремих видів із залученням міфологічного контексту: шавлія як символ мудрості та довголіття, чабер як «трава сатирів», тархун як «рослина дракон» та атрибут богині Артеміді).

Сенсорно-релаксаційний (знайомство з рослинами, що мають седативний ефект, розвиток нюхової пам'яті).

Інтерактивно-практичний (вікторина, гра «Трав'яний кошик» для розвитку аналітичних та творчих здібностей).

Підсумковий (рекомендації щодо вирощування, збору, зберігання та використання пряно-ароматичних рослин).

Визначено, що поєднання наукового підходу (ботанічний опис, лікувальні властивості, хімічний склад) з культурологічним (легенди, символізм, історичні факти) та інтерактивними елементами дозволяє досягти поставленої мети, активізуючи різні канали сприйняття інформації. Особливу увагу приділено розвитку екологічної свідомості через демонстрацію цінності біорізноманіття та можливості вирощування рослин у домашніх умовах.

Розроблена інтерактивна екскурсія «Світ прямих трав» є ефективною формою науково-освітньої діяльності, що дозволяє комплексно вирішувати завдання біологічної освіти, екологічного виховання та культурного просвітництва. Вона сприяє формуванню у різних вікових груп цілісного світогляду, де наукові знання про природу тісно переплітаються з історико-культурним досвідом людства. Практична значущість роботи полягає в можливості використання даної моделі в інших ботанічних садах, парках та закладах освіти.

УДК 338.48:911.37:351.78

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ПРИАЗОВСЬКОГО УЗБЕРЕЖЖЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Мацука В.М., канд.екон.наук., доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного
університету, вул. Преображенська, 6/4, Київ, 03037

Приазовське узбережжя є унікальним регіоном Півдня України, що поєднує значний природно-рекреаційний потенціал із багатою культурно-історичною спадщиною. Регіон відомий протяжними піщаними пляжами з мілководдям, сприятливим кліматом для оздоровлення та морського відпочинку,

лиманами та солоними озерами для лікувального туризму. Природно-заповідні території, водно-болотні угіддя та унікальні ландшафти створюють можливості для екотуризму та рекреаційного відпочинку на природі.

Культурно-історичні ресурси включають археологічні пам'ятки античних і середньовічних поселень, етнографічні об'єкти, народні промисли та традиції місцевого населення, історичні поселення і меморіальні комплекси. Поєднання природних і культурних ресурсів дозволяє формувати комплексний туристичний продукт для широкого спектру туристів [2].

Сучасний стан регіону визначається тимчасовою окупацією та військовими діями, що обмежує розвиток туризму: відсутність легального доступу зменшує потік відпочивальників, контроль над інфраструктурою та рекреаційними зонами обмежений, а інвестиції у туризм неможливі. Природні заповідні території та культурні пам'ятки зазнають руйнувань через відсутність управління та безпеки [4].

Військові дії призвели до значних руйнувань туристичної інфраструктури: багато санаторіїв, готелів і баз відпочинку частково або повністю зруйновані, пляжі й прибережні зони постраждали від ерозії та забруднення, культурно-історичні об'єкти пошкоджені. Дослідження туристичного потенціалу Приазов'я в умовах окупації важливе для аналізу можливостей відновлення і розвитку туризму після повернення територій під контроль держави [1].

Метою цього дослідження є комплексний аналіз туристичних і рекреаційних ресурсів Приазовського узбережжя, визначення проблем, що виникають через тимчасову окупацію, та визначення перспектив розвитку регіонального туризму.

Приазовське узбережжя має різноманітні природні ресурси, що визначають його туристичну привабливість. До основних рекреаційних факторів належать: протяжні піщані пляжі з мілководдям на північному узбережжі Азовського моря, привабливі для сімейного відпочинку; лимани, солоні озера та водно-болотні угіддя для риболовлі, водних видів спорту та оздоровчого туризму; помірно континентальний клімат із тривалим теплим сезоном, що сприяє розвитку курортного відпочинку; природоохоронні території, включно з національними парками та заказниками, які забезпечують умови для екотуризму. Це формує сприятливі умови для пляжного, оздоровчого, екологічного, культурно-пізнавального та спортивного туризму [3].

Крім природних, регіон має значні культурно-історичні ресурси, які підвищують туристичну привабливість. Серед них: археологічні пам'ятки античних та середньовічних поселень, що дозволяють розвивати історико-пізнавальний туризм; етнографічні пам'ятки, народні промисли та традиції місцевого населення, які сприяють розвитку культурно-розважального туризму; історичні поселення, фортеці та меморіальні комплекси, що привертають увагу як українських, так і міжнародних туристів.

Окупаційний режим створює серйозні обмеження для розвитку туризму: обмежений доступ і відсутність безпеки значно зменшують потік туристів; санаторії, готелі та курортні зони не контролюються українською стороною, що

ускладнює планування та інвестиції; слабкий контроль за природоохоронними зонами підвищує ризики деградації; туристичні маршрути та участь у міжнародних програмах заблоковані; інвестиції з українського боку неможливі, а підтримка окупаційної влади часто недостатня. Ці фактори значно знижують ефективність і розвиток туристичної галузі [5;6].

Незважаючи на обмеження, регіон має великий потенціал для відновлення туризму: санаторно-курортний відпочинок із лікувальними грязями, соляними озерами та м'яким кліматом; екотуризм та рекреація на природі завдяки заповідним територіям і унікальним ландшафтам; історико-культурний туризм через відновлення пам'яток і промоцію етнокультурних традицій; залучення інвестицій і міжнародна співпраця після повернення контролю; інноваційні підходи, як цифрові платформи, VR-тури та інтерактивні маршрути, для популяризації регіону [7].

Усе це свідчить, що Приазовське узбережжя має великий потенціал для швидкого відновлення туристичної діяльності після деокупації.

Приазовське узбережжя України поєднує природні, кліматичні та культурно-історичні ресурси, проте тимчасова окупація обмежує доступ, управління ресурсами та розвиток інфраструктури. Водночас регіон має потенціал для відновлення: санаторно-курортний і екотуризм, історико-культурні маршрути, інвестиції та цифрові технології для популяризації. Після деокупації Приазов'я може стати важливим туристичним центром Півдня України, сприяючи економічному та соціокультурному розвитку.

Список використаної літератури

1. Мацука В.М. Етапи оцінки туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Актуальні проблеми науки та освіти: матеріали XXIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ (Маріуполь, 5 лютого 2021 р.). Маріуполь: МДУ, 2021. С. 29-30. URL: https://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2021/zbirka_aktualni_problemi_nauki_ta_osviti_2021.pdf (дата звернення: 05.04.2026).
2. Мацука В.М. Етапи реалізації стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Особливості інтеграції країн в світовий економічний та політико-правовий простір: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада 2022 р./ За заг. ред. д.е.н., проф. О.В Булатової. Київ: МДУ, 2022. С.105-107. URL: https://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2022/zbirka_2022.pdf (дата звернення: 05.04.2026).
3. Романова А. Управління та перспективи розвитку культурного туризму в Приазовському регіоні. Університетські наукові записки, 2021. № 3 (81), С. 50-60.
4. Росія обіцяє «відродження» Приазов'я, але перетворює його на військову зону. ЦПД. 2026. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/rosiya-obitsyaev-vidrozhennya-priazov-ya-1767716488.html> (дата звернення: 05.04.2026).
5. Туристично-рекреаційний потенціал Приазов'я: стан, виклики, стратегічні орієнтири, монографія / А.В. Балабаниць, М.О. Горбашевська, В.М. Мацука

та ін.; за заг. ред. А.В. Балабаниць. Київ: МДУ, 2024. 371 с.
https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8231/1/balab_konk_mon_2024_101.pdf (дата звернення: 05.04.2026).

6. Узбережжя Азовського моря на межі екологічної катастрофи через Росію. ЦПД. 2026. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/uzberezhzhya-azovskogo-morya-mezhi-ekologichnoyi-1767749831.html> (дата звернення: 05.04.2026).
7. Формування і реалізація стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія/ [Булатова О.В., Дубенюк Я.А., Мацука В.М., Соколова К.О. та ін.]; під ред. О.В. Булатової. Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2013. 201 с. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2905/1/formuvannia%20i%20realizatsiia%20strategii%20rozvytku.pdf> (дата звернення: 05.04.2026).

УДК 338.48-52:797.11

ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Єрмаков В.В., канд. геогр. наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Сарнавський С.П., канд. геогр. наук., доктор філософії з наук про Землю,
старш. викл., ПНПУ імені В.Г. Короленка

Водні ресурси є одним із найважливіших природних багатств, що мають значний рекреаційний та туристичний потенціал. Водні об'єкти виконують не лише господарсько-економічні функції, а й слугують базою для розвитку туризму, відпочинку та оздоровлення. Їхня роль у формуванні туристичної привабливості територій зростає в умовах урбанізації та потреби суспільства у відновленні фізичних і психологічних сил. Водночас ефективне використання цього потенціалу залежить від комплексу чинників – природних, соціально-економічних, екологічних та організаційно-правових, які визначають можливості та обмеження рекреаційної діяльності. Саме аналіз цих чинників дозволяє окреслити перспективи розвитку водного туризму та рекреації як в Україні в цілому, так і в розрізі окремих регіонів.

Оскільки в організації відпочинку особлива роль належить водним об'єктам, важливим питанням є дослідження впливу різноманітних чинників використання їх рекреаційно-туристичного потенціалу, критеріїв і класифікації їх рекреаційного та туристичного використання [1;2].

Природні умови є базовою передумовою для формування рекреаційного потенціалу водойм. Якість води, її чистота та прозорість безпосередньо визначають можливість використання водойм для купання, рибальства чи занять водними видами спорту і відпочинку [3]. Кліматичні особливості території, зокрема температура повітря й води, тривалість теплого сезону, створюють сприятливі умови для розвитку пляжного туризму. Важливим чинником є також ландшафтна привабливість, коли мальовничі береги, зелені насадження та